

บทที่ 1

บทนำ

1.1 สภาพปัญหา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งที่จะศึกษาการเกิดขึ้นของกฎกติกาหรือวิถีปฏิบัติระหว่างประเทศ (international regimes) โดยเฉพาะในเรื่องของการเกิดขึ้นของกฎกติการะหว่างประเทศเกี่ยวกับการค้าเสรีในอาเซียน วิทยานิพนธ์นี้จะชี้ให้เห็นว่าทฤษฎีเสถียรภาพอันเกิดจากการค้าเงิน โดยประเทศเจ้ามหาอำนาจ (hegemonic stability theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีหลักในการอธิบายการเกิดขึ้นของกฎกติกา ระหว่างประเทศนั้น มีข้อจำกัดในการนำมาใช้อธิบายความร่วมมือทางเศรษฐกิจในหมู่ประเทศสมาชิกอาเซียนในการจัดตั้งเขตการค้าเสรี (ASEAN Free Trade Area: AFTA) ในปี ค.ศ.1992 (พ.ศ. 2535) ซึ่งการศึกษาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะชี้ให้เห็นว่าการใช้กรอบทฤษฎีดังกล่าวมาอธิบายการเกิดขึ้นของกฎกติกา ระหว่างประเทศ ในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนานั้นมีข้อจำกัด

ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา มโนทัศน์ของกฎกติกา ระหว่างประเทศ ได้กลายมาเป็นหัวข้อสำคัญอันหนึ่งในการศึกษาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การศึกษาเกี่ยวกับกฎกติกา ระหว่างประเทศมีความแตกต่างไปจากการมองความสัมพันธ์ระหว่างประเทศตามแนวความคิดสำนักสังคมนิยม ซึ่งส่วนใหญ่เน้นศึกษาการขัดแย้งแข่งขันกันในเชิงอำนาจ ในทางตรงกันข้าม นักวิชาการที่ศึกษากฎกติกา ระหว่างประเทศมุ่งจะชี้ให้เห็นว่าความร่วมมือระหว่างประเทศเป็นสิ่งที่เป็นไปได้แม้ว่ารัฐจะอยู่ภายใต้ระบบระหว่างประเทศที่มีลักษณะเป็นอนาธิปไตย โดยที่พื้นฐานของความร่วมมือดังกล่าวจะวางอยู่บนหลักการ บรรทัดฐาน กฎเกณฑ์ ขั้นตอนและกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับประเด็นปัญหา ระหว่างประเทศเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่รัฐมีอยู่ร่วมกัน

แต่เดิม กฎกติกา (regimes) เป็นศัพท์ในทางกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งหมายถึง กฎ (rules) ที่ใช้เป็นระเบียบวิถีปฏิบัติในประเด็นปัญหาหนึ่งๆ เช่น Regime of the Deep-Sea Law และ Regimes for Luxembourg and the Elbe River เป็นต้น นักวิชาการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศคนแรกๆ ที่นำมโนทัศน์กฎกติกา มาใช้วิเคราะห์ปรากฏการณ์ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ได้แก่ Ernst Haas¹

¹ Ernst Haas, "The Uniting of Europe and the Uniting of Latin America," Journal of Common Market Studies 3(June, 1967): 327.

นักวิชาการส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันในการให้คำจำกัดความของคำว่ากฎกติกา ตามที่ Stephen Krasner ได้เสนอเอาไว้ คือ

"กลุ่มของหลักการ บรรทัดฐาน กฎเกณฑ์ ตลอดจนขั้นตอนและวิธีการ ในการตัดสินใจทั้งที่ปรากฏอย่างแข็งขันและเป็นที่ยอมรับกัน โดยนัย ที่รัฐต่างๆ คาดหวังว่ารัฐอื่นๆ จะยอมรับนับถือและปฏิบัติร่วมกัน"²

เมื่อพิจารณาตามความหมายของกฎกติกาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าความหมายของกฎกติกาไม่ได้จำกัดว่าจะต้องมีการจัดตั้งองค์การ หรือ มีหน่วยงานคอยบังคับบัญชา การจัดตั้งกฎเกณฑ์ หรือ กฎระเบียบใดๆ ก็ตามที่มีผลผูกพันต่อรัฐในระยะยาวที่ยอมรับที่จะนับได้ว่าเป็นกฎกติกาเช่นกัน ดังนั้นความร่วมมือกันทางเศรษฐกิจของอาเซียนก็นับได้ว่าเป็นกฎกติกาเช่นกัน เนื่องจากความร่วมมือได้ก่อให้เกิดบรรทัดฐาน และ หลักปฏิบัติร่วมกัน โดยจะเห็นได้จากกรณีการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนซึ่งมีการกำหนดหลักปฏิบัติ และ ขั้นตอนในการดำเนินการปรับอัตราภาษีศุลกากรของประเทศสมาชิกแต่ละประเทศที่ทุกประเทศยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ได้กำหนดไว้ร่วมกัน จึงนับได้ว่าเขตการค้าเสรีอาเซียนเป็นวิถีปฏิบัติทางด้านเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมของรัฐเช่นกัน

ประเด็นที่นักวิชาการส่วนใหญ่สนใจในการศึกษากฎกติการะหว่างประเทศ มี 2 ประเด็นใหญ่ๆ ประเด็นแรกมุ่งศึกษาถึงพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของกฎกติการะหว่างประเทศ เช่น การสร้าง การธำรงรักษา และ ความเปลี่ยนแปลงของกฎกติกา ประเด็นที่สองเป็นการมุ่งศึกษาว่ากฎกติกาที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมความร่วมมือของรัฐมากน้อยแค่ไหนและอย่างไร อันเป็นการศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพและความเข้มแข็งของกฎกติกา ประเด็นที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะทำการวิจัยจัดอยู่ในประเด็นแรก และมุ่งศึกษาเฉพาะแต่การสร้างกฎกติกาทางการค้าในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน

ทฤษฎีหลักที่เป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลายในการใช้อธิบายกำเนิดของ กฎกติการะหว่างประเทศ ได้แก่ทฤษฎี เสถียรภาพอันเกิดจากการค้าจนโดยประเทศเจ้ามหาอำนาจ

² Stephen D. Krasner, "Structural Causes and Regime Consequences: Regimes as Intervening Variables," in *International Regimes* ed. Krasner (Ithaca: Cornell University Press, 1982), p. 2.

ทฤษฎีเกี่ยวกับเสถียรภาพอันเกิดจากการค้าทุนโดยประเทศเจ้ามหาอำนาจ มีจุดเริ่มต้นจากการศึกษาเกี่ยวกับความตกต่ำทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่โดยนักเศรษฐศาสตร์ชื่อ Charles Kindleberger ซึ่งได้เสนอว่าการคงอยู่ของประเทศมหาอำนาจหลักเป็นเงื่อนไขสำคัญของความมีเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ Kindleberger เสนอว่าการสร้างระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่มีเสถียรภาพมีลักษณะเป็น “สินค้าสาธารณะ” (public goods) กล่าวคือ เสถียรภาพของระบบการค้าและการเงินระหว่างประเทศอันเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่มีความจำเป็นต่อการเติบโตและขยายตัวของเศรษฐกิจโลกเป็นผลประโยชน์ร่วมกันที่รัฐทั้งหลายต้องการ และการที่รัฐใดรัฐหนึ่งได้รับประโยชน์จากความมีเสถียรภาพดังกล่าวก็มิได้เป็นเหตุที่ทำให้รัฐอื่นๆ เสียผลประโยชน์หรือได้รับผลประโยชน์น้อยลง แต่เนื่องจากการสร้างระบบการค้าและการเงินที่มีเสถียรภาพและคอยรักษาให้ระบบดังกล่าวมีเสถียรภาพอยู่เสมอมีลักษณะเป็นสินค้าสาธารณะที่ผู้ทำหน้าที่ในการรักษาเสถียรภาพต้องลงทุนโดยให้ประเทศอื่นๆ ได้รับประโยชน์ร่วมกันด้วย ทำให้รัฐโดยทั่วๆ ไปไม่มีจิตใจสามารถหรือแรงจูงใจเพียงพอที่จะทำหน้าที่ดังกล่าว

ในการประยุกต์แนวความคิดเหล่านี้สู่เศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ Kindleberger เห็นว่ารัฐที่มีความโดดเด่นด้านอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองที่มีความสามารถและความต้องการที่จะเป็นผู้นำจะให้และสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ ซึ่งในระบบเศรษฐกิจของโลก ประเทศที่เคยทำหน้าที่ดังกล่าวก็คือสหราชอาณาจักร และ สหรัฐอเมริกา ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อความเข้มแข็งของประเทศมหาอำนาจหลักดังกล่าวลดลง เสถียรภาพของกฎกติการะหว่างประเทศ ก็จะเสื่อมคลายตามไปด้วย และความร่วมมือระหว่างมหาอำนาจในระดับรองก็ไม่อาจสร้างกฎกติการะหว่างประเทศ ที่มีเสถียรภาพเทียบเท่ากับการมีประเทศมหาอำนาจหลักแบกรับภาระดังกล่าวเพียงประเทศเดียวได้³

ในการศึกษากฎกติการะหว่างประเทศตามกรอบความคิดเสถียรภาพอันเกิดจากการค้าทุนโดยประเทศเจ้ามหาอำนาจนั้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ต้องการแสดงให้เห็นว่าการสร้างกฎกติกาทางเศรษฐกิจของอาเซียนอันเนื่องมาจากการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนนั้น นับได้ว่าเป็นกฎกติกาทางเศรษฐกิจที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินการจัดตั้งของประเทศสมาชิกอาเซียน โดยที่การสร้างกฎกติกาไม่ได้มีประเทศเจ้ามหาอำนาจเป็นผู้ดำเนินการจัดตั้งกฎกติกาขึ้นมาแต่อย่างใด

³ Charles P. Kindleberger, "Systems of International Economic Organization" in David P. Calleo (ed.), Money and the Coming World Order. (New York: New York University Press, 1976), pp. 15-39.

ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 4 เมื่อวันที่ 27-28 มกราคม 1992 ณ ประเทศสิงคโปร์ บรรดาผู้นำของอาเซียน ได้ลงนามในข้อตกลงแม่บทว่าด้วยการขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียน และข้อตกลงว่าด้วยอัตราภาษีพิเศษที่เท่ากันสำหรับเขตการค้าเสรีอาเซียน ทั้งนี้เพื่อให้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียนมีผลผูกพันในทางปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยมีเป้าหมายในการขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิก เพื่อที่จะสร้างไว้ซึ่งความเจริญทางเศรษฐกิจและการพัฒนาของประเทศสมาชิกทั้งหมด⁴

หลังจากการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนแล้ว ความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียนก็กลายมาเป็นประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่งในการดำเนินงานของอาเซียน การค้าระหว่างกันของประเทศในอาเซียนได้เพิ่มขึ้นมากโดยจะเห็นได้จากสัดส่วนของการค้าภายในภูมิภาคที่เพิ่มขึ้นโดยการค้าระหว่างประเทศในกลุ่มอาเซียนเพิ่มขึ้นจาก 49.1 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ในปี ค.ศ. 1994 เป็น 59.3 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ในปี ค.ศ. 1995 คิดเป็นการเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 20.9 โดยที่สัดส่วนการส่งออกระหว่างกันภายในอาเซียนต่อการส่งออกทั้งหมดได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 25.4 ในปี ค.ศ. 1995 จากร้อยละ 24.99 ในปี ค.ศ. 1994⁵ และยิ่งเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณการค้าในปี ค.ศ. 1987 ซึ่งยังไม่ได้มีการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนแล้ว จะเห็นได้ว่าเขตการค้าเสรีอาเซียนได้สร้างการค้าระหว่างกันในภูมิภาคให้มีปริมาณมากขึ้น โดยในปี ค.ศ. 1987 นั้น การค้าระหว่างกันในกลุ่มประเทศอาเซียนมีปริมาณเพียง 26.4 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ซึ่งคิดเป็นเพียงร้อยละ 16.7 ของปริมาณการค้าทั้งหมดของอาเซียน⁶

จะเห็นได้ว่าเขตการค้าเสรีอาเซียนเป็นข้อตกลงระหว่างกลุ่มประเทศที่มีศักยภาพไม่มากนัก เมื่อเทียบกับมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของโลก แต่สามารถสร้างกฎ ระเบียบ และ แบบแผนในการปฏิบัติร่วมกันในการสร้างเขตการค้าเสรีให้เกิดขึ้น ซึ่งกฎกติกาที่เกิดขึ้นโดยไม่มีประเทศมหาอำนาจผู้ครองความเป็นเจ้าเข้ามามีส่วนร่วมนี้ ก็สามารถดำเนินการและมีความก้าวหน้าโดยจะเห็นได้จากความสำเร็จในการขยายปริมาณการค้าระหว่างกันของประเทศสมาชิก ดังนั้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึง

⁴ ASEAN, ASEAN Documents Series 1991-1992, Supplementary ed. (Jakarta: ASEAN Secretariat, 1992), pp. 7-10.

⁵ Joint Communique of the Twenty-Ninth ASEAN Ministerial Meeting, Jakarta, Indonesia, 20-21 July 1996, p. 1. อ้างถึงใน พัชรวาลย์ วงศ์บุญสิน, "อาเซียน," เอเชียรายปี 1997/2540 (กรกฎาคม 2540): 60.

⁶ IMF, Direction of Trade Statistics Yearbook 1988 (Washington, D.C.: IMF, 1988) cited in Amina Tyabji, "The Six ASEAN Economies: 1980-1988," in ASEAN into the 1990s, ed. Alison Broinowski (London: Macmillan, 1990), pp. 32-57.

ต้องการศึกษาว่าเขตการค้าเสรีอาเซียนจะสามารถถือได้หรือไม่ว่าเป็นข้อจำกัดของกรอบความคิดเกี่ยวกับการสร้างกฎกติกาว่าด้วยเสถียรภาพอันเกิดจากการค้าทุนโดยประเทศเจ้ามหาอำนาจ

1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีเสถียรภาพอันเกิดจากการค้าทุนโดยประเทศเจ้ามหาอำนาจ เป็นทฤษฎีที่พัฒนาขึ้นมาจากประวัติศาสตร์เศรษฐกิจในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 และ 20 ของกลุ่มประเทศมหาอำนาจตะวันตกงานส่วนหนึ่งที่เป็นการศึกษาเพื่อวิพากษ์วิจารณ์ทฤษฎีดังกล่าวจึงเป็นการกลับไปตรวจสอบตรรกคำอธิบายของทฤษฎีนี้เกี่ยวกับการเกิดขึ้นและการเปลี่ยนแปลงของระบบการค้าระหว่างประเทศในคริสต์ศตวรรษที่ 19 และ 20 เช่น Timothy McKeown ได้เสนอข้อโต้แย้งต่องานของ Kindleberger ในขณะที่ Kindleberger เสนอว่า สันติภาพภายใต้การกำหนดกฎเกณฑ์ของสหราชอาณาจักร (*pax-Britannica*) ก่อให้เกิดระบบการค้าเสรีที่มีเสถียรภาพนับตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 จนถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 แต่ McKeown ชี้ให้เห็นว่าสนธิสัญญาคอบเดน-เชอวาเลียร์ (Cobden-Chevalier Treaty) ในปี ค.ศ. 1860 ที่ลดกำแพงการค้าระหว่างอังกฤษและฝรั่งเศสและนำไปสู่การเกิดการค้าเสรีทั่วทั้งทวีปยุโรปนั้น ไม่ได้มาจากความริเริ่มของอังกฤษ และจุดประสงค์หลักของอังกฤษในการเจรจาสนธิสัญญาดังกล่าวนี้ ก็มีไว้เพื่อการสร้างระบบการค้าเสรี แต่เป็นไปเพื่อที่จะปรับปรุงความสัมพันธ์ทางการเมืองกับฝรั่งเศสให้ดีขึ้น⁷ เช่นเดียวกัน David Lake ได้ชี้ให้เห็นว่าการเกิดขึ้นและการเสื่อมคลายของระบบการค้าเสรีในคริสต์ศตวรรษที่ 19 และ ครั้งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 20 นั้น ไม่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการมีหรือไม่มี “ประเทศเจ้ามหาอำนาจ” (hegemon)⁸ และในทำนองเดียวกัน Arthur Stein ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่าสงครามโลกครั้งที่ 1 น่าจะเป็นสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้เกิดการล่มสลายของระบบการค้าเสรีที่ดำเนินมาแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 มากกว่าจะเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ของมหาอำนาจของอังกฤษ⁹

การศึกษาเพื่อวิจารณ์ทฤษฎีนี้ในอีกแนวทางหนึ่ง คือการนำเอาทฤษฎีเสถียรภาพอันเกิดจากการค้าทุนโดยประเทศเจ้ามหาอำนาจมาใช้อธิบายความร่วมมือระหว่างประเทศในประเด็นปัญหา

⁷ Timothy J. McKeown, “Hegemonic Stability Theory and 19th Century Tariff Levels in Europe,”

International Organization 37 (1), (winter, 1983): 73-91.

⁸ David A. Lake, “Beneath the Commerce of Nations: A Theory of International Economic Structures,” *International Studies Quarterly* 28, (1984): 143-170.

⁹ Arthur A. Stein, “The Hegemon's Dilemma: Great Britain, The United States, and the International Economic Order,” *International Organization* 38 (2), (Spring, 1984): 355-386.

เฉพาะเรื่อง จากงานศึกษาประเด็นปัญหาเรื่อง การค้า การเงิน และน้ำมันระหว่างปี ค.ศ. 1967 ถึง ค.ศ. 1977 ของ Robert Keohane จากพื้นฐานมุมมองที่เห็นว่าอำนาจและการใช้อำนาจมีข้อจำกัดตาม ขอบเขตและบริบทของประเด็นปัญหา เขาพบว่ากรมองว่ามีหรือไม่มีประเทศเจ้ามหาอำนาจใน โครงสร้างอำนาจระบบระหว่างประเทศโดยรวม ไม่เพียงพอต่อการอธิบายพัฒนาการของกฎกติกา ระหว่างประเทศในประเด็นปัญหาเหล่านั้น การวิเคราะห์โครงสร้างระบบระหว่างประเทศโดยรวม จำเป็นจะต้องพิจารณาโครงสร้างความสัมพันธ์ทางอำนาจของสมาชิกในกฎกติกา ระหว่างประเทศ นั้นๆ ประกอบไปด้วย¹⁰

ในอีกทางหนึ่ง ได้มีความพยายามที่จะนำเอาทฤษฎีเสถียรภาพอันเกิดจากการค้าจน โดย ประเทศเจ้ามหาอำนาจมาปรับใช้อธิบายการเกิดขึ้นของกฎกติกา ระหว่างประเทศในภูมิภาคอื่นนอก เหนือจากประเทศตะวันตก เช่น Donald Crone ได้ทำการศึกษาประเด็นการสร้างกฎกติกา ระหว่าง ประเทศในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกในกรณีของ “ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก หรือ เอเปค (Asia-Pacific Economic Cooperation: APEC)” โดยมีประเด็นคำถามในการศึกษาว่าแท้ ที่จริงแล้ว จำเป็นจะต้องมีประเทศที่มีอำนาจเหนือประเทศอื่นหรือไม่ในการสร้างกฎกติกา ระหว่าง ประเทศโดยในกรณี เอเปค แล้ว Crone ได้ข้อสรุปว่าเอเปคเป็นกฎกติกา ระหว่างประเทศที่สร้างขึ้น มาได้โดยที่ไม่จำเป็นต้องมีประเทศมหาอำนาจผู้ทรงความเป็นเจ้า โดย Crone ได้ทำการค้นคว้าหา เหตุผลที่จะสามารถอธิบายการเกิด และการดำรงอยู่ของ เอเปค ซึ่งเป็นกฎกติกา ระหว่างประเทศใน ภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก โดย Crone มีข้อสงสัยเกี่ยวกับเอเปคว่า สามารถเกิดขึ้นได้อย่างไร เนื่องจาก พัฒนาการของเอเปคไม่เป็นไปตามกรอบของทฤษฎีเกี่ยวกับกฎกติกา ระหว่างประเทศในประเด็น ของการมีประเทศเจ้ามหาอำนาจ กล่าวคือ ในขณะที่สหรัฐอเมริกาดำรงความเป็นเจ้ามหาอำนาจใน ทางเศรษฐกิจการเมืองในภูมิภาค ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคกลับยังไม่มีวี่แวงเด่นชัด แต่ เมื่อความเป็นเจ้ามหาอำนาจทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาเริ่มเสื่อมลง ภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกกลับ สามารถพัฒนา เอเปค ขึ้นมาเป็นกฎกติกา ระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคได้¹¹

ข้อด้อยประการหนึ่งในการศึกษาของ Crone ก็คือ เขาไม่สามารถยืนยันได้อย่างชัดเจนว่า สหรัฐอเมริกาได้ลดบทบาทความเป็นประเทศเจ้ามหาอำนาจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกอย่างแท้จริง

¹⁰ Robert O. Keohane, “The Theory of Hegemonic Stability and Changes in International Economic Regimes, 1967-1977,” in *Changes in International System*, eds. Ole R. Holsti, Randolph M. Siverson and Alexander L. George (Boulder, CO: Westview, 1980) pp. 131-162.

¹¹ Donald Crone, “Does Hegemony Matter?: The Reorganization of the Pacific Political Economy.” *World Politics* 45 (July 1993): 501-525.

งานศึกษาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นการศึกษาในลักษณะเดียวกับงานศึกษาของ Crone แต่จะมีเนื้อหาแตกต่างจากการศึกษาของ Crone คือในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะศึกษากรณีความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่ปราศจากการมีส่วนร่วมของประเทศมหาอำนาจใดๆ กล่าวคือ เป็นการร่วมมือกันของประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 6 ประเทศ¹² ในขณะที่มีการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนในปี ค.ศ. 1992

1.3 ขอบเขตในการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ต้องการใช้การจัดตั้งความร่วมมือทางเศรษฐกิจในรูปแบบของเขตการค้าเสรีอาเซียนที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1992 มาตรวจสอบการอธิบายของทฤษฎีเสถียรภาพอันเกิดจากการค้าจน โดยประเทศเจ้ามหาอำนาจ (hegemonic stability theory) ว่ามีข้อจำกัดหรือไม่อย่างไร

1.4 สมมติฐาน

เขตการค้าเสรีอาเซียนเกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องอาศัยการมีประเทศมหาอำนาจผู้ทรงความเป็นเจ้ามาเป็นหลักในการก่อตั้ง

1.5 กรอบความคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะทำการวิพากษ์ทฤษฎีเสถียรภาพอันเกิดจากการค้าจน โดยประเทศเจ้ามหาอำนาจในประเด็นของการสร้างกฎกติการะหว่างประเทศ โดยจะใช้การเกิดเขตการค้าเสรีอาเซียนเป็นกรณีศึกษา

ทฤษฎีเสถียรภาพอันเกิดจากการค้าจน โดยประเทศเจ้ามหาอำนาจเป็นทฤษฎีที่ใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ความร่วมมือในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในลักษณะของการมีกฎกติการะหว่างประเทศ (regimes) เป็นปัจจัยสอดแทรกระหว่างอำนาจ (power) และ ผลประโยชน์ (interest) ของรัฐ กับ พฤติกรรม (behavior) ที่รัฐแสดงออกมาในเวทีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยมีสมมติฐานว่า ระบบระหว่างประเทศที่มีเสถียรภาพจะขึ้นอยู่กับการมีประเทศเจ้ามหาอำนาจ (hegemon) ทำหน้าที่เป็นผู้สร้างบรรทัดฐานและกฎเกณฑ์ในการประพฤติปฏิบัติ และ ใช้อำนาจและสมรรถนะของตนอำนวยความสะดวกให้เกิดการปฏิบัติตามบรรทัดฐานและกฎเกณฑ์ที่สร้างขึ้น

¹² ประเทศสมาชิกอาเซียนที่ร่วมกันจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนคือ ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และ บรูไน

แต่เดิม การศึกษากฎกติการะหว่างประเทศ (international regimes) เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศตามหลักแนวคิดว่าด้วยการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (interdependence) เนื่องจากในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่อยู่ภายใต้กฎกติกาเหล่านั้น หน่วยต่างๆ ที่พึ่งพาอาศัยกัน (interdependent units) จำเป็นต้องมีความร่วมมือและประสานกันในเรื่องนโยบายเพื่อให้ความสัมพันธ์ภายใต้กฎกติกาเหล่านั้นเกิดเป็นผลลัพธ์ที่ออกมาในแง่บวก (positive sum outcome)¹³

แนวคิดที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันนี้อธิบายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่างๆ ในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เพราะไม่มีรัฐใดสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจของตนเองได้โดยไม่ต้องอาศัยความร่วมมือจากรัฐอื่นๆ เนื่องจากแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกันในขีดความสามารถ และ ปัจจัยการผลิต ซึ่งความแตกต่างนี้ทำให้ประเทศต่างๆ จำเป็นต้องร่วมมือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเพื่อประโยชน์ของทุกๆ ฝ่าย นอกจากนี้แนวคิดนี้ยังเชื่อด้วยว่าลักษณะของความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันนี้ จะนำไปสู่ความร่วมมือระหว่างประเทศที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้ทุกประเทศต้องขยายความร่วมมือและการพึ่งพาอาศัยกันให้มากขึ้น เพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่มีเสถียรภาพและความมั่นคง ซึ่งความร่วมมือระหว่างรัฐภายใต้กรอบของกฎกติกาของประเทศต่างๆ เช่นองค์การสหประชาชาติ ตามแนวคิดการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันจะมีผลทำให้รัฐลดบทบาทลงกว่าเดิม

แนวคิดที่ว่าด้วยกฎกติการะหว่างประเทศตามหลักการการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันดังกล่าวได้ท้าทายต่อความเชื่อพื้นฐานในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของนักวิชาการสำนักสังคมนิยมอย่างเด่นชัด เนื่องจากโดยพื้นฐานแล้ว นักวิชาการสำนักสังคมนิยมจะให้ความสำคัญกับ รัฐ (state) ว่าเป็นตัวแสดงหลักในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่มีลักษณะเป็นอนาธิปไตย (anarchy) และพฤติกรรมของรัฐจะถูกกำหนดโดย อำนาจ (power) และ ผลประโยชน์ (interest) ของรัฐเท่านั้น

ทฤษฎีเสถียรภาพอันเกิดจากการค้าขาย โดยประเทศเข้ามาหาอำนาจเป็นทฤษฎีที่นักวิชาการในสาขาสังคมนิยมใหม่ (neo-realism) ที่ยังคงเน้นความสำคัญของ รัฐ และ อำนาจรัฐ แต่ให้ความสำคัญ

¹³ สมพงษ์ จูมาก, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในศตวรรษที่ 21 (ทศวรรษ 1990 และแนวโน้ม). (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 39-40.

สำคัญของระบบการเมืองระหว่างประเทศมากขึ้น นิยมใช้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์การมีความร่วมมือในรูปแบบของกฎกติการะหว่างประเทศ เพื่อได้แย้งกับแนวความคิดของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยแนวความคิดตามหลักการของทฤษฎีเสถียรภาพอันเกิดจากการค้าทุนโดยประเทศเจ้ามหาอำนาจยังคงให้ความสำคัญกับแนวคิดในด้านอำนาจ และ ผลประโยชน์อย่างเหนียวแน่น โดยมองว่า “อำนาจ” และ “ผลประโยชน์” เป็นตัวแปรสำคัญที่กำหนดพฤติกรรมของรัฐในการเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งความร่วมมือภายใต้กฎกติการะหว่างประเทศเกิดขึ้นได้เนื่องจากการมีประเทศเจ้ามหาอำนาจทำหน้าที่เป็นหลักในการจัดตั้งและสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้กับกฎกติการะหว่างประเทศ

ตามตรรกของทฤษฎีเสถียรภาพอันเกิดจากการค้าทุนโดยประเทศเจ้ามหาอำนาจแล้ว แนวคิดเกี่ยวกับประเทศเจ้ามหาอำนาจ ถือได้ว่าเป็นตัวแปรต้น หรือ ตัวแปรอิสระ (independent variable) อันจะส่งผลกระทบต่อ กฎกติการะหว่างประเทศที่นับได้ว่าเป็นตัวแปรตาม หรือตัวแปรพึ่งพิง (dependent variable) ซึ่งประสิทธิภาพของกฎกติการะหว่างประเทศจะแปรผันตามสมรรถภาพของประเทศเจ้ามหาอำนาจที่คอยทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในกฎกติการะหว่างประเทศดังกล่าว

1.6 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อช่วยให้ผู้ที่สนใจศึกษาในสาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสามารถที่จะเข้าใจถึงข้อจำกัดของกรอบความคิดว่าด้วยความจำเป็นของการมีมหาอำนาจที่มีเสถียรภาพในการสร้างและรักษาวิถีปฏิบัติในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
2. เพื่อช่วยทำให้เกิดแนวทางในการปรับปรุงกรอบความคิดว่าด้วยการสร้างวิถีปฏิบัติในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เหมาะสมกับการศึกษาความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนา

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. หลังจากที่ได้ศึกษาแล้วคาดว่าจะช่วยให้ผู้ที่สนใจศึกษาในสาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสามารถที่จะเข้าใจถึงข้อจำกัดของกรอบความคิดว่าด้วยความจำเป็นของการมีมหาอำนาจที่มีเสถียรภาพในการสร้างและรักษาวิถีปฏิบัติในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
2. จากการศึกษาข้อจำกัดของกรอบความคิดว่าด้วยความจำเป็นของการมีมหาอำนาจที่มีเสถียรภาพในการสร้างและรักษาวิถีปฏิบัติในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยใช้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียนเป็นกรณีศึกษา คาดว่าจะช่วยทำให้เกิดแนวทางในการปรับปรุงกรอบความคิดว่าด้วยการสร้างวิถีปฏิบัติในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เหมาะสมกับการศึกษาประเทศกำลังพัฒนา

1.8 วิธีการศึกษา

ในการศึกษาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะแบ่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน ส่วนแรกคือ ข้อมูลเกี่ยวกับกรอบความคิด โดยจะเป็นการทบทวนผลงานทางวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างวิถีปฏิบัติระหว่างประเทศซึ่งสามารถค้นคว้าได้จากหนังสือ และวารสารทางวิชาการในทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

นอกเหนือไปจากผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวกับระบอบในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแล้ว วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ยังต้องการข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียนเพื่อเป็นเนื้อหาที่จะนำมาใช้ตรวจสอบทฤษฎี ซึ่งการค้นคว้าในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะทำในรูปแบบของการวิจัยเอกสาร (documentary research) โดยจะแบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary source)

ข้อมูลกลุ่มนี้จะเป็นเอกสารต่างๆ ของอาเซียนที่ยังไม่ได้มีการปรุงแต่งใดๆ เช่น แถลงการณ์และเอกสารการประชุมต่างๆ ของอาเซียน ตลอดจนข้อมูลสถิติการค้าของแต่ละประเทศ โดยข้อมูลเหล่านี้สามารถที่จะค้นคว้าได้จากสำนักงานเลขาธิการอาเซียนและจากหน่วยงานราชการในประเทศไทย เช่น กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ เป็นต้น

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary source)

ข้อมูลกลุ่มนี้จะเป็นข้อมูลที่มีการประมวลออกมาแล้วเป็นรูปแบบต่างๆ กัน เช่น หนังสือ บทความ และ วิทยานิพนธ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจของอาเซียน ตลอดจนนโยบายเศรษฐกิจของประเทศสมาชิก ซึ่งข้อมูลส่วนนี้จะสามารถค้นคว้าได้จากแหล่งข้อมูลทางวิชาการตามสถานศึกษาต่างๆ

1.9 โครงร่างวิทยานิพนธ์

บทนำ

กล่าวถึงสภาพปัญหา ความน่าสนใจของปัญหา แนวทางในการวิเคราะห์ ตลอดจนผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

บทที่ 2 ทฤษฎีเสถียรภาพอันเกิดจากการค้าทุน โดยประเทศเจ้ามหาอำนาจ

ศึกษาทฤษฎีเสถียรภาพอันเกิดจากการค้าทุน โดยประเทศเจ้ามหาอำนาจ โดยจะชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของประเทศเจ้ามหาอำนาจที่มีต่อการเกิดของกฎกติการะหว่างประเทศตามหลักการของทฤษฎีเสถียรภาพอันเกิดจากการค้าทุน โดยประเทศเจ้ามหาอำนาจ

บทที่ 3 เขตการค้าเสรีอาเซียน

ศึกษาประวัติที่มาของการเกิดเขตการค้าเสรีอาเซียน โดยจะทำการศึกษาพัฒนาการทางความร่วมมือทางเศรษฐกิจของประเทศอาเซียนนับตั้งแต่เริ่มก่อตั้งอาเซียน จนกระทั่งถึงการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนในปัจจุบัน และจะวิเคราะห์ให้เห็นถึงความสำเร็จของเขตการค้าเสรีอาเซียน

บทที่ 4 เขตการค้าเสรีอาเซียนในฐานะที่เป็นข้อจำกัดของทฤษฎีเสถียรภาพอันเกิดจากการค้าทุน โดยประเทศเจ้ามหาอำนาจ

ศึกษาด้วยการหาข้อจำกัดของการใช้ทฤษฎีเสถียรภาพอันเกิดจากการค้าทุน โดยประเทศเจ้ามหาอำนาจ โดยการวิเคราะห์ลักษณะโครงสร้างทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และ อธิบายวิธีการดำเนินงานของเขตการค้าเสรีอาเซียน ตลอดจน วิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้เขตการค้าเสรีอาเซียนเกิดได้โดยไม่มีประเทศเจ้ามหาอำนาจเป็นหลักในการก่อตั้ง

บทที่ 5 บทสรุป

สรุปเนื้อหาต่างๆ ที่ได้ศึกษามาแล้วตั้งแต่บทที่ 1 ถึงบทที่ 4